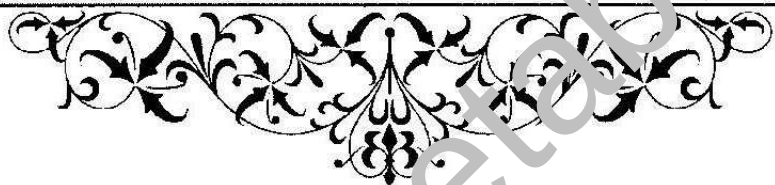

احکام و آثار مشترک دیات و مسئولیت مدنی در منطق حقوق موضوعه

امیر محمد گریبی

قاضی دادگستری

فاطمه واثقیان قضا

قاضی دادگستری

با دیباچه

دکتر حسین آقایی نیا

دانشیار دانشگاه تهران

سرشناسه	: کریمی، امیرمحمد، ۱۳۷۱-
عنوان و نام پدیدآور	: احکام و آثار مشترک دیات و مسئولیت مدنی در منطق حقوق موضوعه/امیرمحمد کریمی، فاطمه واثقیان قضا؛ با دیپاچه حسین آقای‌نیا.
مشخصات نشر	: تهران : فکرسازان، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۹۱ ص.
شابک	: ۵۵۰۰۰ ریال 4-03-7114-622-978:
وضعیت فهرست نویسی	: قیما
یادداشت	: کتابنامه:ص. [۲۸۷] - ۲۹۱: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: دیات — ایران
موضوع	: Blood money (Islamic law) -- Iran
موضوع	: مسئولیت (حقوق) — ایران
موضوع	: Liability (Law) -- Iran
شناسه افزوده	: سان قضا، فاطمه، ۱۳۷۰-
شناسه افزوده	: آقای، حسین، ۱۳۳۱ -، مقدمه‌نویس
رده بندی کنگره	: K۱۲H۳۹۸۰
رده بندی دیویی	: ۲۶۵/۵۵۰۷۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۰۴۷۸۰۹

انتشارات فکرسازان

✧ احکام و آثار مشترک دیات و مسئولیت مدنی در منطق حقوق موضوعه ✧

نویسندگان:

امیرمحمد کریمی

فاطمه واثقیان قضا

تعداد صفحه: ۲۹۱ قطع: وزیری تیراژ: ۵۰۰ سال و نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

شابک: ۴-۰۳-۷۱۱۴-۶۲۲-۹۷۸

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

آدرس انتشارات: تهران، خ انقلاب، خ وحید نظری، قبل از تقاطع فخررازی، ک قدیری، پ ۲۲

واحد ۴. تلفن: ۶۶۹۶۰۷۶۰

فهرست مطالب

.....	«سخنی با خوانندگان گرامی»	۱۵
.....	«دییاجه دکتر حسین فانی»	۱۹
.....	«درآمد»	۲۱
.....	دفتر اول: مفاهیم و کلیات	۲۷
.....	گفتار اول: مفهوم شناسی واژه ضمان و موجبات ضمان مدنی	۲۹
.....	بند اول: ضمان در لغت	۲۹
.....	بند دوم: ضمان در اصطلاح	۲۹
.....	بند سوم: تعریف موجبات ضمان مدنی	۳۲
.....	گفتار دوم: مفهوم شناسی موجبات ضمان کیفری	۳۴
.....	گفتار سوم: مفهوم شناسی مسئولیت مدنی و مقایسه آن با موجبات ضمان؛ بیان ضرورت	
.....	کشف معنای دقیق مسئولیت مدنی در کتاب حاضر	۳۷
.....	گفتار چهارم: رابطه مسئولیت مدنی و الزامات خارج از قرارداد؛ عموم و خصوص مطلق	
.....		۴۶
.....	گفتار پنجم: مفهوم دیه و نگاهی به جایگاه دیات در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲	
.....		۴۸
.....	گفتار ششم: نگاهی به جایگاه مسئولیت مدنی در قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷	۵۲

گفتار هفتم: وحدت و نه ثنویت دیات و مسئولیت مدنی در قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹.....	۵۴
گفتار هشتم: مفهوم شناسی اصطلاح «احکام مشترک» در ماده ۴۵۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....	۵۷
گفتار نهم: مفهوم شناسی اصطلاح «آثار مشترک» در ماده ۴۵۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....	۵۹
گفتار دهم: مفهوم شناسی اصطلاح سبب و مباشر.....	۶۴
بند اول: مفهوم شناسی سبب - حقوقی مباشر.....	۶۴
بند دوم: مفهوم شناسی سبب غیر حقوقی سبب.....	۶۸
گفتار یازدهم: مفهوم شناسی اجزاء موجبات؛ اجتماع سبب و مباشر؛ تراحم موجبات.....	۷۶
گفتار دوازدهم: «استناد، تسبیب، تقصیر و مسئولیت؛ چهار مفهوم مرتبط ولی متفاوت المعنا در موجبات ضمان مدنی و کیفری.....	۷۹
بند اول: استناد.....	۸۰
بند دوم: تسبیب.....	۸۰
بند سوم: تقصیر.....	۸۱
بند چهارم: مسئولیت.....	۸۲
بند پنجم: نتیجه.....	۸۳
گفتار سیزدهم: مقایسه «آماري» موجبات ضمان کیفری و مسئولیت مدنی؛ تساوی آماري طرق ارتکاب جنایت و خسارت.....	۸۴

گفتار چهاردهم: اختصاص بحث به احکام و آثار «مشترک» مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری..... ۸۸

گفتار پانزدهم: تقسیم مباحث و توجیه آن..... ۹۰

دستر دوم: وحدت دیات و مسئولیت مدنی در مبانی و منابع ۹۵

گفتار اوّل: وحدت دیات و مسئولیت مدنی در مبانی ۹۸

بند اوّل: «تقصیر» مبنای مشترک «تسبیب» در موجبات ضمان کیفری و مسئولیت مدنی ۹۸

بند دوم: کفایت و لزوم «استناد» و عدم لزوم «تقصیر»، در اتلاف مدنی و مباشرت کیفری؛ وحدت

بی نیازی «عامل مستقیم» از «سبب» در تفسیر در قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷ و قانون مجازات اسلامی مصوب

۱۳۹۲ ۱۰۴

گفتار دوم: وحدت دیات و مسئولیت مدنی در منابع؛ مشترک بودن منابع قانونی، فقهی و

آموزشی مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری ۱۰۷

بند اوّل: جایگاه «مشترک» احکام و آثار مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری «در فقه امامیه»:

وحدت دیات و مسئولیت مدنی از حیث منبع فقهی ۱۰۸

بند دوم: جایگاه مشترک احکام و آثار مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری «قوانین کنونی»:

وحدت دیات و مسئولیت مدنی از حیث منبع قانونی ۱۱۷

بند سوم: جایگاه مشترک احکام و آثار مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری «در تالیفات

حقوقی»؛ وحدت دیات و مسئولیت مدنی از حیث منبع آموزشی ۱۳۶

دستر سوم: وحدت مسئولیت مدنی و دیات در «طُرُق» ارتکاب جنایت و خسارت و

«شروط» تحقق آن؛ یگانگی در عناوین و محتواها..... ۱۳۹

گفتار اوّل: وحدت مسئولیت مدنی و دیات در «طُرُق» ارتکاب جنایت و خسارت ۱۴۲

بند اوّل: یگانگی مفهومی و عنوانی «مباشرت» کیفری و «اتلاف» مدنی؛ اولین موجب ضمان در

دیات و مسئولیت مدنی ۱۴۲

- بند دوم: یگانگی مفهومی و عنوانی «تسبیب» به عنوان موجب ضمان کیفری و مدنی؛ دومین موجب ضمان در دیات و مسئولیت مدنی ۱۴۴
- بند سوم: یگانگی مفهومی و عنوانی «اجتماع سبب و مباشر» به عنوان موجب ضمان کیفری و مدنی؛ سومین موجب ضمان در دیات و مسئولیت مدنی ۱۴۵
- بند چهارم: یگانگی مفهومی و عنوانی «اجتماع اسباب به نحو عرضی» به عنوان موجب ضمان کیفری و مدنی؛ چهارمین موجب ضمان در دیات و مسئولیت مدنی ۱۴۶
- بند پنجم: یگانگی مفهومی و عنوانی «اجتماع اسباب به نحو طولی» به عنوان موجب ضمان کیفری و مدنی؛ پنجمین موجب ضمان در دیات و مسئولیت مدنی ۱۴۹
- بند ششم: یگانگی مفهومی و عنوانی «اجتماع مباشرین» به عنوان موجب ضمان کیفری و مدنی در دیات و مسئولیت مدنی ۱۵۲
- گفتار دوم: وحدت عنوانی و معنایی مسئولیت مدنی و دیات در «شروط» تحقق مسئولیت مدنی و ضمان دیه ۱۵۴
- بند اول: «تقصیر»؛ در معنایی واحد، شرط مشترک لازم تحقق مسئولیت در ارتکاب جنایت و خسارت از طریق تسبیب ۱۵۴
- بند دوم: استناد و علیت در معنایی واحد، شرط مشترک و لازم تحقق مسئولیت در ارتکاب جنایت و خسارت از طریق در تمام طرق ۱۵۸
- دفتر چهارم: وحدت مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری در «نحوه تقسیم مسئولیت»**
- گفتار اول: مسئول و نحوه تقسیم مسئولیت در فرض «وحدت» عامل خسارت یا جنایت ۱۶۱
- بند اول: مسئولیت و نحوه تقسیم آن در ائتلاف مدنی و مباشرت کیفری؛ مسئولیت صددرصد مباشر یا متلف ۱۶۵

- بند دوم: مسئولیت و نحوه تقسیم آن در تسبیب مدنی و کیفری؛ مسئولیت صددرصد مسبب مقصر در دیات و مسئولیت مدنی ۱۶۶
- گفتار دوم: مسئول و نحوه تقسیم مسئولیت در فرض «تعدد» عوامل موجب خسارت یا جنایت ۱۶۸
- بند اول: مسئولیت و نحوه تقسیم آن در فرض «اجتماع سبب و مباشر»؛ مسئولیت «مشابه» مرتکبان در دیات و مسئولیت مدنی، علی رغم تضارب آراء و تعارض ظاهری قوانین ۱۶۸
- بند دوم: مسئولیت و نحوه تقسیم آن در فرض «تعدد اسباب عرضی»؛ مسئولیت «مساوی» مرتکبان در دیات و مسئولیت مدنی ۱۷۴
- بند سوم: مسئولیت و نحوه تقسیم آن در فرض «تعدد مباشرین یا شرکت به نحو مباشرت (اعم از عرضی یا طولی)»؛ مسئولیت «مساوی» مرتکبان در دیات و مسئولیت مدنی ۱۷۷
- بند چهارم: مسئولیت و نحوه تقسیم آن در فرض «تعدد اسباب به نحو طولی به گونه ای که رفتار یکی از اسباب مجاز و دیگری غیرمجاز باشد»؛ مسئولیت «سبب غیرمجاز» در دیات و مسئولیت مدنی ۱۸۰
- بند پنجم: مسئولیت و نحوه تقسیم آن در فرض «تعدد اسباب به نحو طولی به گونه ای که رفتار هر دو سبب غیرمجاز و مقصرانه باشند»؛ مسئولیت «سبب مقدم در تاثیر» در دیات و مسئولیت مدنی ۱۸۲
- دفتر پنجم: وحدت مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری در «موانع ضمان»** ۱۹۷
- گفتار اول: احسان؛ مانع مشترک ضمان مدنی و کیفری ۲۰۱
- بند اول: مفهوم قاعده ۲۰۱
- بند دوم: تبیین، مانع ضمان بودن «قاعده احسان» ۲۰۲
- بند سوم: مدرک مشترک بودن این مانع در دیات و مسئولیت مدنی ۲۰۳
- گفتار دوم: قاعده اقدام ۲۰۵

- بند اول: مفهوم قاعده..... ۲۰۵
- بند دوم: تبیین مانع ضمان بودن «قاعده اقدام»..... ۲۰۶
- بند سوم: مدرک مشترک بودن این مانع در دیات و مسئولیت مدنی..... ۲۰۶
- گفتار سوم: دفاع مشروع..... ۲۱۲
- بند اول: مفهوم شناسی دفاع مشروع..... ۲۱۲
- بند دوم: تبیین مانع ضمان بودن «دفاع مشروع»..... ۲۱۳
- بند سوم: مدرک بودن این مانع در دیات و مسئولیت مدنی..... ۲۱۳
- گفتار چهارم: قاعده سرر..... ۲۱۵
- بند اول: مفهوم شناسی قاعده و نحوه مانعیت ضمان..... ۲۱۵
- بند دوم: مدرک مشترک بودن این مانع در دیات و مسئولیت مدنی..... ۲۱۵
- گفتار پنجم: اجبار و اکراه عامل زیان است. استقرار ضمان مدنی و کیفری بر ذمه مجبور و مکره..... ۲۱۷
- بند اول: مفهوم شناسی مانع و نحوه مانعیت ضمان..... ۲۱۷
- بند دوم: مدرک مشترک بودن این مانع در دیات و مسئولیت مدنی..... ۲۱۸
- گفتار ششم: اجرای حق، عدم مسئولیت مدنی و کیفری و اثر آن بر مقتضی..... ۲۱۹
- بند اول: مفهوم شناسی مانع..... ۲۱۹
- بند دوم: علت رفع ضمان به واسطه اجرای حق..... ۲۲۰
- بند سوم: مدرک مانعیت ضمان «اجرای حق» در قوانین موضوعه..... ۲۲۰
- گفتار هفتم: اشتراک دیات و مسئولیت مدنی در سایر موانع ضمان..... ۲۲۲
- دو فصل ششم: وحدت مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری در «مَسْقُطَاتِ ضَمَان»..... ۲۲۳

گفتار اول: «تہاتر»، عامل مشترک ساقط کننده دیات و خسارت حاصل از مسئولیت مدنی

۲۲۷.....

بند اول: مفهوم شناسی تہاتر..... ۲۲۷

بند دوم: مستند قانونی مشترک بودن «تہاتر» به عنوان مسقط مشترک ضمان..... ۲۲۸

گفتار دوم: «براء»، دومین عامل مشترک ساقط کننده دیات و خسارت حاصل از مسئولیت

مدنی..... ۲۳۰

بند اول: مفهوم شناسی براء..... ۲۳۰

بند دوم: مستند قانونی مشترک بودن «براء» به عنوان مسقط مشترک ضمان..... ۲۳۱

گفتار سوم: «وفای به عہد یا ایمنی»، سومین عامل مشترک ساقط کننده دیات و

خسارت حاصل از مسئولیت مدنی..... ۲۳۳

بند اول: مفهوم «وفای به عہد»..... ۲۳۳

بند دوم: مستند قانونی مشترک بودن «وفای به عہد یا پرداخت» به عنوان مسقط مشترک ضمان

..... ۲۳۴

گفتار چهارم: «مصالحه یا سازش»، چهارمین عامل مشترک ساقط کننده دیات و خسارت

حاصل از مسئولیت مدنی..... ۲۳۶

بند اول: مفهوم شناسی مصالحه کیفری یا همان صلح و سازش مدنی..... ۲۳۶

بند دوم: مستند قانونی مشترک بودن «مصالحه یا سازش» به عنوان مسقط مشترک ضمان..... ۲۳۶

دفتر هفتم: وحدت دیات و مسئولیت مدنی از حیث «نحوه وصول محکوم به، در اجرای

احکام»..... ۲۳۹

گفتار اول: مستند قانونی وحدت دیات و مسئولیت مدنی در نحوه اجرای احکام..... ۲۴۲

بند اول: تصریح قانون آئین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، به اجرای دیات بر طبق قانون اجرای احکام

مدنی..... ۲۴۲

بند دوم: تصریح قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی مصوب ۱۳۹۳ بر اجرای دیات وفق این

قانون..... ۲۴۳

بند سوم: تصریح قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ بر وحدت دیات و مسئولیت مدنی در تمامی احکام

..... ۲۴۵

گفتار دوم: نگاهی به شیوه نامه مشترک اجرایی احکام لازم لازم الاجرای دیات و

مسئولیت مدنی در نظم حقوق کنونی..... ۲۴۶

بند اول: «طاعت حکم» شرط اجرای حکم دیات و دین ناشی از مسئولیت مدنی..... ۲۴۷

بند دوم: «ابلاغ حکم قطعی» شده شرط اجرای حکم دیات و دین ناشی از مسئولیت مدنی..... ۲۴۸

بند سوم: لزوم «درخواست» رای حکم، مقدمه لازمه دستور اجرای حکم دیات و محکومیت های

مدنی من جمله مسئولیت مدنی..... ۲۴۹

بند چهارم: «دادگاه نخستین» مرجع مشترک اجرای حکم قطعی متضمن پرداخت دیات و مسئولیت

مدنی..... ۲۵۲

بند پنجم: وحدت احکام اجرایی دیات و مسئولیت مدنی در نحوه توقیف اموال و سایر مقررات اجرایی

..... ۲۵۳

دفتر هشتم: «آثار و نتایج» مشترک بودن مبانی، منابع، مفاهیم، موجبات، نحوه تقسیم

مسئولیت، مسقطات، موانع و اجرای حکم دیات و مسئولیت مدنی در حقوق کنونی به

انضمام پیشنهادهای عملی و اجرایی..... ۲۵۷

گفتار اول: «آثار و نتایج» مشترک بودن مبانی، منابع، مفاهیم، موجبات، نحوه تقسیم

مسئولیت، مسقطات، موانع و اجرای حکم دیات و مسئولیت مدنی در حقوق کنونی..... ۲۶۱

بند اول: مرتفع نمودن «نقص» مقررات قانون مدنی ۱۳۰۷ با استفاده از «کمال» قانون مجازات

اسلامی مصوب ۱۳۹۲..... ۲۶۱

- بند دوم: لزوم اقدام قانون گذار در «رفع تعارضات» «ظاهری» احکام مندرج در قانون مدنی و قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲..... ۲۶۵
- بند سوم: لزوم یگانگی «نتیجه دادرسی» در دعوی مسئولیت مدنی و موجبات ضمان کیفری «از حیث مسئول و میزان مسئولیت»؛ مردود شمردن تفاوت در احکام مدنی و کیفری صرفاً به علت ماهیت مورد مطالبه..... ۲۷۲
- گفتار دوم. پیشنهادها، اجرایی و عملی..... ۲۷۷
- بند اول: «لزوم اقدام دران عالی کشور در ایجاد وحدت رویه قضایی نسبت به احکام متعدد باب موجبات ضمان کیفری و مسئله اب دنی قبل از اقدام قانون گذار(پیشنهاد به قوه قضائیه)..... ۲۷۷
- بند دوم: «لزوم» گنجاندن سرفصلی تحت عنوان وحدت دیات و مسئولیت مدنی در برنامه های آموزشی وزارت علوم و برنامه های علمی قوه قضائیه به عنوان مجری قوانین موضوعه در راستای فهم مباحث مرتبط و استفاده از این در تفسیر قوانین(پیشنهاد به قوه مجریه)..... ۲۸۰
- بند سوم: وظیفه دکتربن حقوقی در ترویج تئوری وحدت موجبات ضمان کیفری و مسئولیت مدنی به عنوان سفیران تحول اندیشه های قانون گذاران تا سرحد اصلاح قانون مدنی؛ دادرسان و قانون گذاران حقوقدان، تربیت یافتگان مکتب علمای حقوق اند(پیشنهاد به جامعه حقوقی)..... ۲۸۲
- منابع و مأخذ..... ۲۸۷**